

PERSONAL ADVISER

HOUSE OF WIN

**ВИСОКА ШКОЛА ЗА ПОСЛОВНУ ЕКОНОМИЈУ И ПРЕДУЗЕТНИШТВО,
БЕОГРАД, СРБИЈА**

**ЗБОРНИК РАДОВА
ПАНЕЛ**

**„ПЕРСПЕКТИВЕ МЛАДИХ У ПОГРАНИЧНОМ
ПОДРУЧЈУ СРБИЈА-СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА”**

Београд, 2022.

САДРЖАЈ

ИСТОРИЈСКИ ОКВИР ЗА ПЕРСПЕКТИВУ ПРОЈЕКТА „ОТВОРЕНИ БАЛКАН“	9
Јован Симијановић	
КУЛТУРНА БАШТИНА ПОСМАТРАНА КРОЗ ПРИЗМУ ТУРИСТИЧКОГ ПОТЕНЦИЈАЛА ЗА МЛАДЕ	15
Оља Арсенијевић	
Ненад Перић	
Милена Видосављевић	
КУЛТУРНА БАШТИНА КАО ПОСЛОВНА МОГУЋНОСТ ЗА МЛАДЕ	19
Оља Арсенијевић	
Марина Мијатовић	
МОДЕЛИ ПОДСТИЦАЈНИХ МЕРА ЗА ПРОФЕСИОНАЛНУ ИНКЛУЗИЈУ	25
Невена Цанковић	
Милан Радичевић	
Јелена Влајнић	
ПЕРСПЕКТИВЕ РАЗВОЈА СОЦИЈАЛНЕ ЕКОНОМИЈЕ: ПРИКАЗ ИНВАЛИДСКИХ ПРЕДУЗЕЋА ИЗ СРБИЈЕ И НАЈБОЉЕ ИТАЛИЈАНСКЕ ПРАКСЕ.....	32
Милан Вемић	
Даниела Кузмановић	
ДЕФИНИСАЊЕ УГРОЖЕНИХ ГРУПА.....	38
Јелена Влајнић	
Невена Цанковић	
Милан Радичевић	
ПАРТНЕРСТВО ЈАВНОГ И ПРИВАТНОГ СЕКТОРА КАО КОРИСТАН АЛАТ РАЗВОЈА СОЦИЈАЛНЕ ЕКОНОМИЈЕ И ФИНАНСИРАЊА СОЦИЈАЛНОГ ПРЕДУЗЕТНИШТВА.....	44
Милан Вемић	
Даниела Кузмановић	
ШКОЛСКО ПРЕДУЗЕТНИШТВО НА ПРИМЕРУ ИНТЕГРИСАНОГ ОБРАЗОВНОГ СИСТЕМА (ИОС).....	50
Даниела Кузмановић	
УЛОГА МЕДИЈСКЕ МАНИПУЛАЦИЈЕ У САВРЕМЕНОМ ПОСЛОВАЊУ	54
Baltezarević Borivoje	
Baltezarević Radoslav	

ИСТОРИЈСКИ ОКВИР ЗА ПЕРСПЕКТИВУ ПРОЈЕКТА „ОТВОРЕНИ БАЛКАН“

Јован Симијановић¹

АПСТРАКТ

Економска иницијатива „Отворени Балкан“ може пружити читав спектар могућности за прогрес региона, а и шире. У фокусу су свакако стварање услова за убрзан економски напредак и стварање оквира за дугорочну политичку стабилност. Управо стабилност, друштвена конзистентност, предвидљивост основане перспективе су свакако битни и из угла појединца, становника региона и из угла привредника, инвеститора, на крају и политичких организација и држава. Економска сарадња и културно упознавање могу утицати да политичка питања буду решавана мање болно и без насиља. На Балканцима је у великој мери одговорност, да ли ће искористити допуштену прилику за своју корист. Међусобно разумевање и подршка ће свакако ублажити неминовне последице утапања у глобалну цивилизацију данашњице. Разуђеност и разбијеност балканских култура утолико отежавају разумевање, а културе се могу успешно проучавати једино дубоким разумевањем. Креативност и напредак културе највише пористичу из отворености за идеје и интеракцију са другим културама, у крајњем циљу увећавања опште људских моћи и способности.

Кључне речи: Отворени Балкан, Србија, Северна Македонија, Албанија, сарадња, споразуми, економија, култура, демографија

ЈЕЛ класификација: L26

УВОД

Иницијатива „Отворени Балкан“ је покренута 2019. године под тадашњим називом “Мини Шенген”, а преименована је у "Отворени Балкан" у јулу 2021. Државе носиоци ове идеје за сада су Србија Северна Македонија и Албанија.[1]. Током 2021. у августу месецу, дошло је потписивања Протокола о пословној сарадњи пошта Србије и Северне Македоније [2], такође и четири хеликоптера Министарства унутрашњих послова Србије су послата на испомоћ Северној Македонији за потребе гашења пожара.[3]. У Тирани је потом, крајем 2021. године, у оквиру ове иницијативе, одржан нови састанак председника Републике Србије Александра Вучића, председника Владе Републике Северне Македоније Зорана Заева и председника Владе Републике Албаније Едија Раме. Највеће достигнуће састанка из Тиране било је потписивање шест споразума у циљу побољшања привредне сарадње. Тада су потписани споразум о радним дозволама, споразум о интегрираним системима електронских услуга, (којим се олакшава могућност грађанима три земље да подносе пријаве и у друге две земље потписнице споразума). Такође том приликом су потписана и још четири споразума којима се олакшава промет живих животиња, као и производа биљног и животињског порекла. Споразум о сарадњи акредитационих тела три земље потписан је на маргинама самита. [4] [1] [5].

Уочи састанка лидери трију балканских држава објавили су заједнички чланак у немачком листу "Франкфуртер алгемајне цајтунг", у коме, између осталог, кажу:

„Наша визија је да применом четири европске слободе у нашим земљама превладамо друштвене, економске и трговинске препреке које коче економски раст наше регије. Зато смо потписали споразуме који укидају граничне контроле како би роба могла да пролази готово без застоја, и који нашим грађанима омогућавају несметани рад у другој земљи".[6]

¹ Институт за српску културу Приштина – Лепосавић, Србија, e-mail: jovan_simijanovic@yahoo.com

У јуну 2022. је у Охриду одржан нови самит регионалне иницијативе "Отворени Балкан". Уз осниваче Иницијативе, лидере Србије, Албаније и Северне Македоније, састанцима су присуствовали и представници Црне Горе и Босне и Херцеговине у својству посматрача. [7]. На Охридском самиту је потписан споразум о међусобном признавању диплома између три земље. Изнети су ставови да је договорено планирање унапређења културне сарадње и сарадње у области туризма. Лидери три земље чланице су напоменули да се заједнички залажу за формирање радне групе која би се бавила потенцијалном кризом енергената и несташницама хране у наступајућој зими 2022/23. Ова иницијатива је наишла на заинтересованост и подршку од стране представника-посматрача из Босне и Херцеговине и Црне Горе. [8].

Дакле, економска иницијатива „Отворени Балкан“ може пружити читав спектар могућности за прогрес региона, а и шире. У фокусу су свакако стварање услова за убрзан економски напредак и стварање оквира за дугорочну политичку стабилност. Управо стабилност, друштвена конзистентност, предвидљивост основане перспективе су свакако битни и из угла појединца, становника региона и из угла привредника, инвеститора, на крају и политичких организација и држава.

Балкан је током последње деценије XX века, свакако не потпуном кривицом својих становника, и свакако неоправдано, постао синоним за заосталост, трибалност, бесперспективност, чак и дивљаштво. Иницијатива „Отворени Балкан“ декларише позитивне тенденције ка промовисању реалистичне представе о региону, како према споља, тако и према сопственим становницима. У контексту данашњег глобалног друштва, нереално је и било очекивати да јавно мњење већине буде објективно информисано о комплексним дешавањима на просторима бивше Југославије током последње деценије XX века. Територијално и културно иситњен Балкан је постао исувише комплексна тема, без воље за удубљивањем од стране просечног Европљанина, или Американца. Интерес за инвестиције је био готово непостојећ у односу на земље данашњих носиоца иницијативе. Иако се баш три земље носиоци иницијативе налазе на значајном простору, у претходним деценијама су биле прескакане погледом и занемариване. У таквим околностима свака добронамерна идеја о економском зближавању и културном зближавању има врло добру перспективу. Када су у питању политичка питања, у свету има много примера да и већи проблеми нису решени, па опет нису коришћени као кочница за економски живот. Економска сарадња и културно упознавање могу утицати да политичка питања буду решавана мање болно и без насиља.

ОПШТА ИСТОРИЈСКА ИСКУСТВА

Историја људске цивилизације неоспорно указује на чињеницу да су сва друштва, која су, из различитих разлога, била изолована по правилу доживљавала декаденцију, културну и економску заосталост, на крају и одумирање. Са друге стране, постоје и примери да мала, неконкурентна, друштва, не дорасла изазову, ако не држе до своје самосвојности, бивају збрисана већим и моћним културама и цивилизацијама. Према Шпеглеровој школи мишљења, све културе у искуственој историји цивилизације подлежу једном строгом детерминизму, коме не могу избећи. Културе, према Шпенглеру, пролазе кроз циклусе аналогне људском бићу у крајњем: раћање, детињство, младост, зрело доба, старост, смрт. Балкан као појам микро културе и простор за микро културе у оквиру малих државица, вољно или не, припада глобалној култури савремене цивилизације. Као такав, без обзира на расцепканост – партикуларност култура, ипак неизбежно подлеже строгом детерминизму. Другим речима, свет у својим процесима развоја, старења... неће чекати на Балкан, глобални процеси ће се пре, или касније, афирмативно, или дегенеративно обрушити на Балкан. На Балканцима је у великој мери одговорност, да ли ће искористити допуштену прилику за своју корист, или ће је испустити. Међусобно разумевање и подршка ће свакако ублажити неминовне последице утапања у глобалну цивилизацију данашњице. Разуђеност и разбијеност балканских култура утолико отежавају разумевање, а културе се могу успешно проучавати једино дубоким разумевањем. [9, стр. 98-99] [10, стр. 292] Према Арнолду Тојнбију, који је природно окружење и расу искључио као фактор у прогресу културе, главни подстрек развоја је управо интеракција. Креативност и напредак културе највише пористичу из отворености за идеје и интеракцију са другим културама, у крајњем циљу увећавања људских моћи и способности. [11 стр. 66-70, 72-73, 176]

ИСТОРИЈСКИ ОКВИР

Управо Балкан од праскозорја историје може послужити као илустративан пример. Први народи, племена и ентитети, који су историјски забележени од стране грчких и римских историчара, нису преживели терет историје. Од многобројних Трачана, Трибала, Дарданаца, Пеонаца, Агријана, Беса, Мезијаца, Илира, Аутаријата, Јапода и многих других, до данас није остало ништа што са сигурношћу можемо рећи да је њихова тековина. Подаци данас доступни, су толико рудиментарни, да данас са сигурношћу не можемо констатовати ни да ли су сви од горе поменутих били народи у етничком смислу, или само, племеско, родовско, територијални ентитет једног од палеобалканских народа. Иако су ти народи у идентитетском смислу потпуно изумрли и заборављени, захваљујући модерним наукама: археологији, историји, лингвистици, антропологији, етнологији, коначно и генетичкој генеалогiji, стичемо основано уверење да значајно наслеђе тих људи живи данас у нама самима, небитно били ми данас Срби, Северни, Македонци, Албанци, Црногорци и тако даље [12] [13, стр. 22-73].

Наведене палеобалканске народе и ентитете својом снагом је прегазила хеленска и римска култура. Римско царство је својом чврстим бирократским уређењем утемељило романизацију у богатим и урбаним центрима (Ниш је био престоница...), оставивши делимично романизоване, или потпуно не романизоване фрагментиране остатке палеобалканаца, који у апсолутној већини нису успели да одрже идентитет током насељавања словена. [14 стр. 66-105] Римска империја је наставила свој континуитет из Константинопоља, уз постепено јачање Грчког језика у односу на Латински. Данас позната као Византијска империја је остварила дужи период релативно стабилног територијалног оквира за развој својеврсне Византијске – Ромејске цивилизације, окруњене Хришћанском, Православном вером. Тај Византијски цивилизацијски оквир је био толико моћан да је након много крвавих ратова успео да обузда и стави у јединствен цивилизацијски оквир Бугаре, тада моћан ратнички народ. [15 стр. 49-58]. Од Тринаестог века Српска средњовековна држава Немањића се шири на југ на просторе данашње Северне Македоније, Грчке и Албаније. И у овом случају, није дошло до цивилизацијских и етничких промена. Сталешка феудална држава Срба са својом властелом је заузела поседе међу сродним народом исте вере. У кратком периоду простирања Српске државе на просторима данашњих Северне Македоније, северних делова Грчке и целе Албаније изграђено је више стотина цркава и манастира и споменика културе, који је једнако служио свим етничким скупинама у оквиру матрице јединствене Византијске цивилизације, а данас служи на понос свима подједнако.

Долазак Турака османлија је свакако изазвао „тектонске“ промене у региону, јер је у питању био други цивилизацијски концепт праћен вером до тада не практикованом на Балкану. Међутим, цивилизацијска разлика није била толико велика, колико се данас стереотипно мисли. Османска турска је прихватила многе тековине византијске цивилизације, пре свега у административној организацији, чак је и сам административни назив европског дела царства добио назив по бившој империји Румелија. Отоманска империја је поново створила обједињено цео регион у оквир једне државе, постојале су социјалне разлике, али не по основу националности, већ вере (мада ни то није било толико искључиво, колико се данас понекад стереотипно наглашава, бар не до краја 16. века) [16, стр. 21-105].

Крај седамнаестог века доноси донекле промењене околности, велики Бечко – Морејски рат донел је хаос и динамику. Аустријска војска је стигла до Скопља 1689. И затим нагло се повукла, током тог сукоба дошло је до спонтаног народног устанка предвођеног Карпошем, који је на жалост био неуспешан. [17, стр. 280] [18, стр. 7]. Уследила су тешка времена за хришћанско становништво, долази до масовних одсељавања, тзв. „Велике сеобе Срба“ под Арсенијем Чарнојевићем и смене етничке слике већег дела региона. У историјској науци је забрањена, а и логички исувисла идеја, пракса нагађања „шта би било да је било“. У овом случају да је Аустријска офанзива постигла трајније успехе, колико би то изменило точак чак и светске историје? Шта би било да је у том контексту Карпошев устанак био успешан? У сваком случају, упркос низу устанака, успешност борбе српског народа за слободу је постала стварност тек почетком XIX века. Из шумадијског језгра територија се споро ширила ка југу. А Време одласка Турске са територија данашње Северне Македоније и Албаније је било тек 1912. године. Тадашње слободне Балканске државе су настојале да што боље по себе поделе територију, уносећи нове раздоре и антагонизме. Формирана је

Албанија, више вољом великих сила, него успешном и аутентичном борбом за слободу, територија данашње Северне Македоније је ушла у састав Краљевства СХС. Након српских победа у I и II Балканском рату (важне битке: Кманово – Зебрњак, Брегалница...) и величанствене победе у I светском рату (Кајмакчалан) Територије данашње Србије и Северне Македоније су се нашле под поново обједињеном територијом Краљевине СХС. Од више области 1929. је створена Вардарска бановина, која је под јединствену административну целину ставила целокупну територију данашње Северне Македоније и делове данашње Југоисточне Србије. Вардарска Бановина је укинута, као и све, након Априлског рата 1941. И распарчавања Краљевине Југославије између Наци-фашистичких окупатора и њихових квислиншких помагача. Више о Вардарској бановини видети у: [19, стр. 563-584].

Први светски рат, а затим и Други светски рат, нанели су застрашујућа страдања и неизлечиве трауме. И дан данас читава Европа грца у последицама милиона прекинутих, сасчених живота и траума.

Социјалистичка Југославија је донела у праксу изванредан принцип суживота народа, идеологија је једно време успевала да обузда национализме и антагонизме. Међутим, острашћеност, не разумевање и не спремност да се разуме други и да шанса компромисима, уз помоћ и понеких злонамерних утицаја од споља, довели су до спирале насиља која је уништила непбројане животе и уназарила регион у сваком смисли.

Овде бисмо напоменули, да је у једном периоду од 1945. до 1948. постојала идеја Балканске федерације у чији састав би ушла Албанија, Бугарска, Румунија и Грчка. Међутим, до тога није дошло јер је дошло до сукоба Југославије са земљама Коминформа, а до 1949. је био и у потпуности поражен устанак у Грчкој. Не спремност на јаке спољне геополитичке изазове и рањивост због огромне културне, верске, економске, социјалне разноврсности, готово сигурно би тај пројекат поразиле. Чак и да је реализован у почетку имао би врло неизвесну перспективу.

УМЕСТО ЗАКЉУЧКА

На крају бисмо навели тезе у којима сублимирамо предности пројекта „Отворени Балкан“:

Економска предност, слободнији проток робе, добара и услуга, веће тржиште и конкурентност. Економска стабилност и опште усмереност региона на економску сарадњу, омогућавају лакши и бржи прилив страних инвестиција, страни инвеститори просто желе профит и настојаће да регион остане економски стабилан.

Политичка предност, из наше перспективе, бар како је пројекат у теорији замишљен, се огледа у томе, што би се ретроградне националистичке тенденције ставиле у други план, створио би се услов за континуитет и постепену изградњу међусобног поверења и солидарности. Земље прикључене „Отвореном Балкану“ уз међусобну добронамерну и принципијелну сарадњу би створиле, бар за нијансу већи степен суверенитета и отпорности на разноврзне спољне, можда и малициозне политичке утицаје.

Једна од важнијих је и демографска предност. Општа појава карактеристична за читаву Европу јесте демографски пад. Тај проблем је веома комплексан. Парадоксално је то да се управо у земљама у којима је животни стандард највиши појављује рекордно ниска стопа natalитета. Код нас у региону случај мало другачији, наиме: Миграторни таласи одлазе из нашег региона управо у потрази за бољим животним стандардом. Бројна су валидна истраживања, која указују да би многи радије остали, заснивали породице у својим срединама, само када би стандард био бољи, а егзистенција била олакшана.

Културна предност, по нашем мишљењу, суштинска све остале, не рачунајући демографију, су средство у крајњем циљу стварања услова за несметан прогрес аутентичне културе становника региона. Запитамо се често, колико је нама у Србији позната македонска књижевност, албанска поп култура, надам се да постоје и обрнути случајеви знатижље. Колико познајемо културу суседа, у крајњем и своју, своје наслеђе?... Међусобно упознавање, ће неизбежно водити ка порасту поверења, разумевања, а сигурни смо наћићемо и много сличности тамо где их најмање очекујемо. Пројекат треба да има у својм плану и простора за реформу и унапређење школског система, да се ради на сарадњи и комплементарности школства.

На крају, морамо истаћи, да је за перспективу овог пројекта, а судећи на основу историјског искуства, неопходно да код елита свих земаља региона не постоје малициозне и прикривене намере. Рад на повећењу међусобног поверења мора бити неприкосновен. Поновићемо безброј пута поновљене примере вековних антагонизма у Европи, који су данас увелико превазиђени. Французи и Немци, онда примери Швајцарске, Белгије где су, усудили бисмо се да кажемо, много различитији народи нашли своју перспективу уз узајамно поштовање и прожимање култура. Отварање граница за слободни проток радне снаге би пре свега требало организовати на начин да се олакша егзистенција становништва из тренутно слабо развијених средина. Са друге стране и привредним организацијама и страним инвеститорима би слободан проток радне снаге омогућио попуњавање дефицитарних профила радних места. Радницима би, природно, осим ако не постоје малициозни утицаји, приоритетна питања била из области боље социјалне заштите и подизање економског стандарда, док би националистички антагонизми, такође бивали превазиђени, а културно зближавање и отварање би ишло много брже.

Идеја „Отворени Балкан“ је у јавности представљена као аутентична, самоникла иницијатива лидера земаља у том перспективном пројекту. Савремене геополитичке околности су такве да пројекти овог типа ипак највише зависе од најмоћнијих држава и савеза на светској сцени. Идеја свакако неби била ни изнета у јавност да не постоји, у најмању руку сагласност. Пројекат не сме доћи у опасност да пропадне или делује као жртва геополитичких „игара“ великих сила и савеза. У савременој динамичној и турбулентној међународној геополитичкој сцени, јако је битно задржати што је могуће већи степен самосталности држава чланица пројекта, трудити се да пројекат буде максимално усмерен на економски просперитет, а надамо се да ће успешно допринети и зближавању и још бољем међусобном упознавању суседних култура.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] <http://www.nspm.rs/politicki-zivot/otvoreni-balkan-ili-kako-je-uspon-kine-obnovio-geostrateski-znacaj-balkanskog-poluostrva.html?alphabet=c#yvComment261478> *Accesed 2022 – 06 – 16.*
- [2] <https://www.posta.rs/lat/info/vest-detalnije.aspx?ID=8871> *Accesed 2022 – 06 – 15.*
- [3] <https://www.danas.rs/svet/u-s-makedoniji-bukte-pozari-srbija-poslala-cetiri-helikoptera-u-pomoc/> *Accesed 2022 – 06 – 15.*
- [4] <https://www.srbija.gov.rs/vest/600238/na-samitu-otvoreni-balkan-u-tirani-potpisano-vise-sporazuma.php> *Accesed 2022 – 06 – 16.*
- [5] <https://www.rts.rs/page/stories/ci/story/5/ekonomija/4652678/otvoreni-balkan-primena-sporazuma.html> *Accesed 2022 – 06 – 16.*
- [6] <https://www.dw.com/sr/vu%C4%8Di%C4%87-rama-i-zaev-tra%C5%BEe-podr%C5%A1ku-za-otvoreni-balkan/a-60196210> *Accesed 2022 – 06 – 17.*
- [7] <https://www.rts.rs/page/stories/ci/story/1/politika/4843230/vucic-otvoreni-balkan-ohrid.html> *Accesed 2022 – 06 – 17.*
- [8] <https://www.glasamerike.net/a/6607954.html>. *Accesed 2022 – 06 – 18.*
- [9] Шпенглер, О., Шпенглер О. (2003). *Пронаст запада*, том 1, Утопија, ISBN 86-84175-11-5, Београд.
- [10] Каурин, Д., Каурин, Д. (2007). „Цикличне теорије друштвених промена – Шпенглер и Тојнби“, *Социологија*, Vol. XLIX (2007), No4, Социолошко научно друштво Србије, ISSN 0038-0318, Београд, стр. 289-312.
- [11] Тојнби, А., Тојнби, А. (2002). *Проучавање историје*, Службени лист СРЈ, ISBN 86-495-0153-2, Београд.
- [12] Папазоглу, Ф., Папазоглу, Ф. (1969). *Средњобалканска племена у предримско доба*, Академија наука и уметности Босне и Херцеговине, ISBN [нема], Сарајево.
- [13] Срејовић, Д., Срејовић, Д. (2002) *Илири и Трачани о старобалканским племенима*, Српска књижевна задруга, ISBN 86-379-0755-5, Београд.
- [14] Група аутора, (1994). *Историја српског народа, Прва књига (од најстаријих времена до маричке битке (1371))*, Српска књижевна задруга, ISBN 86-379-0476-9, Београд.
- [15] Острогорски, Г., Острогорски, Г. (1970). *Византија и Словени*, Просвета, ISBN [нема] Београд.
- [16] Екмечић, М., Екмечић, М. (2017). *Дуго кретање између клања и орања*, Евро бук, ISBN 978-86-505-1614-0, Београд.
- [17] Група аутора, (1969). *Историја на македонскиот народ*, Книга прва, Институт за национална историја-Скопје, НИП "Нова Македонија", ISBN (Картон) Скопје.
- [18] Стојанчевић, В., Стојанчевић, В (2004), *Срби у Македонији*, Историјски архив, ISBN 86-82395-18-5 Крушевац.
- [19] Јовановић, В., Јовановић, В. (2012). „Демографске одлике Вардарске бановине и проблеми самоидентификације“, *Етнолошки проблеми = Ethno-anthropological problems = Problèmes d'ethnologie et d'anthropologie*, год. 7, св. 2, 2012, Стручна књига, ISSN - 0353-1589, Београд, стр. [563]-584.